

פרשת לך-לך תשע"ז
מלחמת אברהם

The shiur is sponsored by new grandparents Bati and Eddie Jacobs
in celebration of the birth of a son to their daughter
Nomi and Dor Ariel ~ Mazal Tov!

בראשית פרק י"ד

(א) ויהי בימלי אמרפל מלך שניער אריוף מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים: (ב) עשו מלחמה את-ברע מלך סדם ואת-ברשע מלך עמרה שניאבו מלך אדמה ושמאבר מלך צביים צבויים ומלך גלע היא-צער: (ג) כל-אלה חברו אל-עמק השדים הוא ים המלח: (ד) שתים עשרה שנה עבדו את-כדרלעמר ושלש-עשרה שנה מרדו: (ה) ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר אתו ויפכו את-רפאים בעשתרת קרניס ואת-הזוזים בהם ואת האימים בשנה קריתים: (ו) ואת-החרי בהררם שעיר עד איל פארן אשר על-המדבר: (ז) וישבו ויבאו אל-עין משפט הוא קדש ויפכו את-כל-שדה העמלקי וגם את-האמרי הישב בחצון תמר: (ח) ויצא מלך-סדם ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך צביים צבולים ומלך גלע הוא-צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים: (ט) את כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שניער ואריוף מלך אלסר ארבעה מלכים את-החמשה: (י) ועמק השדים בארת חמר וינסו מלך-סדם ועמרה ויפלו-שמה והנשארים הרה נסו: (יא) ויקחו את-כל-רכש סדם ועמרה ואת-כל-אכלם וילכו: (יב) ויקחו את-לוט ואת-רכשו ואת-רחי אברם וילכו והוא ישב בסדם: (יג) ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן באלי ממרא האמרי אחי אשכל ואחי ענר והם בעלי ברית-אברם: (יד) וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את-חניכיו וילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד-דן: (טו) ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויבסו וירדפם עד-חובה אשר משמאל לדמשק: (טז) וישב את כל-הרכש וגם את-לוט אחיו ורכשו השיב וגם את-הנשים ואת-העם: (יז) ויצא מלך-סדם לקראתו אחרי שובו מהפוזת את-כדרלעמר ואת-המלכים אשר אתו אל עמק שנה הוא עמק המלך: (יח) ומלכי-צדק מלך שולם הוציא לחם ויני והוא כהן לאל עליון: (יט) ויברכהו ויאמר ברוך לאל עליון קנה שמים וארץ: (כ) וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך ויתרלו מעשר מכל: (כא) ויאמר מלך-סדם אל-אברם תרלי הנפש והרכש קח-לך: (כב) ויאמר אברם אל-מלך סדם הרמתי ידי אליקוק אל עליון קנה שמים וארץ: (כג) אם-מחוט ועד שרוף-נעל ואם-אקח מכל-אשר-לך ולא תאמר אני העשיתי את-אברם: (כד) בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכל וממרא הם יקחו חלקם:

רש"י

(א) אמרפל - הוא נמרוד שאמר לאברהם פול לתוך כבשן האש: מלך גוים - מקום יש ששמו גוים, על שם שנתקבצו שמה מכמה אומות ומקומות והמליכו איש עליהם ושמו תדעל: (ב) ברע - רע לשמים ורע לבריות: ברשע - שנתעלה ברשעו: שנאב - שונא אביו שבשמים: שמאבר - שסג אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד בהקב"ה: בלע - שסד העיר: (ג) עמק השדים - כך שמו, על שם שהיו בו שדות הרבה: הוא ים המלח - לאחר זמן נמשך היסו לתוכו ונעשה ים המלח. ומדרש אגדה אומר שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכוו יאורים לתוכו: (ד) שתים עשרה שנה עבדו - חמשה מלכים הללו את כדרלעומר: (ה) ובארבע עשרה שנה - למרדן, בא כדרלעומר, לפי שהוא היה בעל המעשה נכנס בעובי הקורה: והמלכים - אלה שלשה מלכים: הזוזים - הם זמזומים: (ו) בהררם - בהר שלהם: איל פארן - כתרגומו מישור. ואומרט אני שאין איל לשון מישור, י אלא מישור של פארן

רמב"ל

(טו) ויחלק עליהם לילה - כתב רש"י לפי פשוטו, כדרך הרודפים שמתפלגים אחר בורחיהם כשבורחין זה לכאן וזה לכאן. לילה, כלומר לאחר שחשכה לא נמנע מלרדפם: והנכון כי רדף אותם ביום עד דן עם כל מחנהו, וכאשר חשך עליהם הלילה ולא היה רואה אי זה דרך אשר יברחו בה, חלק עמו ועבדיו לשנים או שלשה ראשים, ולקח החלק האחד עמו, ורדפו אחריהם בכל הדרכים, והכוס עד חובה אשר משמאל לדמשק, וחזר מלרדוף אחריהם. ושיעורו, ויחלק עליהם הוא ועבדיו לילה: וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק - ידוע כי מרחק רב מן אלוני ממרא אשר בחברון בארץ יהודה לדמשק אשר הוא חוצה לארץ. אם כן רדף אחריהם ימים רבים עד הוציאו אותם מן הארץ, כי הם אל בבל ארצם היו חוזרים. או שהיה נס גדול כאשר דרשו רבותינו (ב"ר מג ג) בארח ברגליו לא יבא (ישעיה מא ג):

איל שמו, ושל ממרא אלוני שמו, ושל ירדן ככר שמו, ושל שטים אבל שמו אבל השטים, וכן בעל גד בעל שמו, וכולם מתורגמין מישור, וכל אחד שמו עליו: על המדבר - אצל המדבר, כמו (במדבר ב כ) ועליו מטה מנשה: (ז) עין משפט הוא קדש - על שם העתיד, שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי אותו העין, והם מי מריבה. ואונקלוס תרגמו כפשוטו, מקום שהיו בני המדינה מתקבצים שם לכל משפט: שדה העמלקי - עדיין לא נולד עמלק ונקרא על שם העתיד: בחצון תמר - הוא עין גדי, מקרא מלא (דה"י ב' כ ב) ביהושפט: (ט) ארבעה מלכים את החמשה - ואף על פי כן נצחו המועטים, להודיעך שגבורים היו, ואף על פי כן לא נמנע אברהם מלרדוף אחריהם: (י) בארת בארת חמר - בארות הרבה היו שם שנטלן משם אדמה לטיט של בנין. ומדרש אגדה שהיה הטיט מוגבל בהם, ונעשה נס למלך סדם שיצא משם, מ לפי שהיו באומות מקצתן שלא היו מאמינין שניצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש, וכיון שיצא זה מן חמר האמינו באברהם למפרע: הרה נסו - להר נסו. הרה כמו להר, כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה. ויש חילוק בין הרה לההרה שה"א שבסוף התיבה עומדת במקום למ"ד שבראשה, אבל אינה עומדת במקום למ"ד ונקודה פתי"ח תחתיה, והרי הרה כמו להר, או כמו אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא שכל אחד נס כאשר מצא הר תחלה, וכשהוא נותן ה"א בראשה לכתוב ההרה או המדברה, פתרונו כמו אל ההר או כמו לההר, ומשמע לאותו הר הידוע ומפורש בפרשה: (יב) והוא יושב בסדום - מי גרם לו זאת, ישיבתו בסדום: (יג) ויבא הפליט - [מדרשו] לפי פשוטו זה עוגג שפלט מן המלחמה, והוא שכתוב (דברים ג יא) כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים, וזהו נשאר שלא הרגוהו אמרפל וחבריו כשהכו את הרפאים בעשתרות קרנים, תנחומא (חקת כה). ומדרש בראשית רבה (מב ח) זה עוג שפלט מדור המבול, וזהו מיתר הרפאים שנאמר (ו ד) הנפליסס היו בארץ וגוי ומתכוין שיהרג אברהםע וישא את שרה: העברי - שבא מעבר הנהר: בעלי ברית אברם - שכרתו עמו ברית (דבר

רש"י לבראשית פרק יד [המשך]

אחר שהשיאו לו עצה על המילה כמו שמפורש במקום אחר): (יד) **וירק** - כתרגומו וזריז, וכן (ויקרא כו לג) והריקותי אחריכם חרב, אזדיין בחרבי עליכם, וכן (שמות טו ט) אריק חרבי, וכן (תהלים לה ג) והרק חנית וסגור: **חניכיו** - חנכו כתיב זה אליעזר שחנכו למצות והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן (משלי כב ו) חנוך לנער, (במדבר ז יא) חנכת המזבח, (תהלים ל א) חנכת הבית ובלע"ז קורין לו איניצי"ר [לחנוך]: **שמונה עשר ושלש מאות** - רבותינו אמרו אליעזר לבדו היה, צ והוא מנין גימטריא של שמו: **עד דן** - שם תשש כחו, שראהק שעתידין בניו להעמיד שם עגל: (טו) **ויחלק עליהם** - לפי פשוטו, סרס המקרא, ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים כשבורחים זה לכאן וזה לכאן: **לילה** - כלומר אחר שחשכה לא נמנעו מלרדפם. ומדרש אגדה שנחלק הלילה ובחציו הראשון נעשה לו נס, וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים: **עד חובה** - אין מקום ששמו חובה, אלא דן קורא חובה על שם עבודה זרה שעתידה להיות שם: (יז) **עמק שוה** - כך שמו כתרגומו למישר מפנא, פנוי מאילנות ומכל מכשול: **עמק המלך** - בית ריסא דמלכא, בית ריס אחד שהוא שלשים קנים, שהיה מיוחד למלך לשחק שם. ומדרש אגדה עמק שהושוו שם כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין: (יח) **ומלכי צדק** - מדרש אגדה הוואת שם בן נח: **לחם ויין** - כך עושים ליגיעי מלחמה, והראה לו שאין בלבו עליו עלא שהרג את בניו. ומדרש אגדה רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו: (יט) **קונה שמים וארץ** - כמו (תהלים קלד ג) עושה שמים וארץ, על ידי עשייתן קנאן להיות שלו: (כ) **אשר מגן** - אשר הסגיר, וכן (הושע יא ח) אמגנך ישראל: **ויתן לו** - אברם, ב מעשר מכל אשר לו לפי שהיה כהן: (כא) **תן לי הנפש** - מן השבי שלי שהצלת, החזר לי הגופים לבדם: (כב) **הרימותי ידו** - לשונג שבועה, מרים אני את ידי לאל עליון וכן (בראשית כב טז) בי נשבעתי, נשבע אני, וכן (שם כג יג) נתתי כסף השדה קח ממני, נותן אני לך כסף השדה וקחה ממני: (כג) **אם מחוט ועד שרוך נעל** - אעכב לעצמי מן השבי: **ואם אקה מכל אשר לך** - ואם תאמר לתת לי שכרד מבית גנזיך, לא אקה: **ולא תאמר אני העשרתי את אברם** - שהקב"ה הבטיחני לעשרני, שנאמר לעיל (יב ב) ואברכך וגו': (כד) **הנערים** - עבדיה אשר הלכו אתי, ועוד ענר אשכול וממרא וגו'. ואף על פי שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר לעיל (פסוק טו) הוא ועבדיו ויכס, וענר וחבריו ישבו על הכלים לשמור, אפילו הכי הם יקחו חלקם. וממנו למד דוד שאמר (ש"א ל כד) כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלקו. ולכך נאמר (שם פסוק כה) ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט, ולא נאמר והלאה לפי שכבר ניתן החוק בימי אברהם:

בראשית פרק טו פסוק א

אֲחֵרָה הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר־קֶנֶן אֶל־אֲבְרָם בְּמַחְזָה לְאִמְרֵי אֶל־תִּירָא אֲבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד:

רש"י

אחר הדברים האלה - כל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מופלג. אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמה קבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם אנכי מגן לך מן העונש שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד:

פנים יפות

אנכי מגן לך. עיני פירש"י. ולפי מ"ש חז"ל בנדרים דף ל"ב ע"א אמר ר' אבוהו אמר ר' אלעזר מפני מה נענש אברהם ונשתעבדו בניו למצרים, מפני שעשה אנגריא בת"ח, ושמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו, פירש"י שאמר במה אדע ור"י אמר מפני שהפריש ב"א מלהכנס תחת כנפי השכינה. א"כ י"ל שהרגיש אברהם חטאים אלו ועשה תשובה מאהבה. ואמרו חז"ל [יומא פו ב] תשובה מאהבה נעשה לו זדונות

כזכיות, והיינו שהקב"ה מוחל על העון אפילו כשעשה תשובה מיראה, ובזכות האהבה נעשה לו כזכיות. וז"ש לו אנכי מגן לך מן העונש ובשביל אהבה שנעשה כזכיות שכרך הרבה מאוד. והנה מ"ש ר"א מפני שעשה אנגריא בת"ח ועבד בהם הוא מדה כנגד מדה להשתעבד בבניו, אבל לפי דברי ר"י שהפריש בני אדם, צריך להבין מה זה מדה כנגד מדה. ולפמ"ש האריז"ל [שער הכונות, ענין הפסח, ד"א] שבשעבוד מצרים תקנו חטא סדום, י"ל שאילו היה מגייר הנפשות מסדום לא היו צריכין להתעכב במצרים בשביל חטא סדום כי הוא היה מתקן הכל: